

Case:

Kansalliskielistrategia 2012

toim. Paulina Tallroth

Pakkoruotsi on mahdotonta perustella järkisyin. Kuitenkin politiikan kentällä siihen pitäisi kyetä. Siksi suomenruotsalainen eliitti on toteuttanut Kansalliskielistrategia-nimellä kulkevan hankkeen, jonka tarkoitus on muodollisesti todistaa ruotsinkielen asema tärkeäksi Suomessa.

Oikeusministeriö on valjastettu hankkeen käsikassaraksi. On muodostettu aivan erityinen strategia, joka käytännössä puolustelee ruotsin kielen asemaa kaikin mahdollisin keinoin. Strategia keskittyy muodostamaan kuvaa ruotsinkielestä toisena kansalliskielistämme. Viitataan perustuslakiin, jonka mukaan Suomella on kaksi kansalliskieltä.

Perustelu ei ole järkipäristä. Kansalliskielistrategian selonteko on hämmentävää luettavaa, pyrkiessään todistelemaan ruotsin kielen tarpeellisuutta ja erityisasemaa mitä mielikuvituksellisimmin tavoin. Kansallisen kielistrategian piti ilmeisesti alunperin olla katsaus tulevaan: Miten Suomen kaltaisen pienen maan kannattaisi hahmottaa omaa kieltään suhteessa globalisaatioon? Miten pitää kiinni suomen kielen asemasta? Lopputulos on jotain aivan muuta. Selonteon mukaan suomenkielen asemasta ei tarvitse erikseen huolehtia. Onhan se enemmistön Suomessa käyttämä kieli. Sen sijaan kaikki voimavarat on suunnattava ruotsinkielen aseman säilyttämiseen ja parantamiseen. Eikä se ole yksin ruotsinkielisten asia, vaan suomenkielisten on osoitettava ymmärrystä molempia kansalliskieliämme kohtaan. Käytännössä siis ruotsin kieltä kohtaan.

”Vähemmän käytetyistä kielistä huolehtiminen edellyttää aina enemmän huomiota kuin enemmistön kielestä huolehtiminen. Suomen virallinen kaksikielisyys nojautuu parlamentaarisen enemmistön tahtoon.”

Näin ollen enemmistöllä on vastuu myös vähemmän käytetystä kielestä.

”Vastuuta Suomen kaksikielisuuden tai vähemmän käytetyn kansalliskielen, ruotsin, ylläpitämisestä ei voi jättää vain yhdelle kieliryhmälle, käytännössä

Suomen ruotsinkielisille.” (Kansalliskielistrategia s. 10-12)

Kansalliskielistrategia näkee pakkoruotsin perusteeksi ruotsin vähemmistökielen aseman. Pakkoruotsia tarvitaan, koska se on pienen vähemmistön kieli. Vain pieni vähemmistö puhuu sitä, eivätkä he pysty tuottamaan palveluja omalla kielellään omin voimin. Mutta toisaalta ruotsia pitää opiskella, koska se on kansalliskieli, eli koska perustuslaki niin velvoittaa.

Siinä ei nähdä ristiriitaa, että pienen vähemmistön käyttämä kieli vaatii tuekseen kansalliskielen aseman laissa. Siksi ruotsilta onkin otettava kansalliskielen asema pois ja tehtävä siitä vähemmistökieli. Näin tämä ongelma poistuu itsestään ja ruotsi asettuu luontevasti asemaansa Suomessa käytettyjen kielten joukossa.

Selontekoon ei sisälly ehdotuksia lainsäädännön uudistamiseksi. Ainoastaan lain tulkinnan venyttämiseksi siihen suuntaan, että ruotsinkielen asema juntataan niin syvälle kansalliseen peruskallioon kuin mahdollista.

Suurin osa suomalaisista ei ole tietenkään kuullut koko strategiasta. Saati sitten tutustunut siihen. Ei ole tarkoituskaan. Mikäli selonteko joutuisi kansalaisten syynin alle, paljastuisi sen ontous välittömästi. Siksi strategia päättyykin vaikuttamaan virkamiestasolla. Sen tarkoitus on vahvistaa ajatusta ruotsinkielen asemasta Suomessa itsestäänselvyytenä. Strategian mukaan ruotsinkielen asemaa ei ole tarkoituksenmukaista epäillä ja koetella. Sen pakkosyöttöä kuitenkin mielellään lisätään. Sillä, että suurin osa suomalaisista vastustaa pakkoruotsia, ei ole kansalliskielistrategiassa merkitystä. Kyse on ruotsinkielisen eliitin projektista, jolla lujitetaan heidän asemaansa - ruotsin kielen asemaa - Suomessa.

Ruotsin tärkeyttä korostetaan sen asemalla vähemmistökielenä. Ruotsinkielisillä on oikeus olla yksikielisiä, mutta suomenkielisillä ei:

”Siitä huolimatta, että Suomi on kahdelle kansalliskielelle perustuva kaksikielinen maa, on jokaisella oikeus elää omassa maassaan omalla kielellään, joko suomen tai ruotsin kielellä. Yksilöt eivät aina ole kaksikielisiä.” (Kansalliskielistrategia s. 10 -12)

Suomalaisista noin 90% on yksikielisiä. On siis totta, etteivät yksilöt ole aina kaksikielisiä. Mutta eihän selonteko tietenkään viittaa umpisuomenkielisiin vaan umpiruotsinkielisiin, jotka muodostavat enemmistön Ahvenanmaalla. Heillä on oikeus yksikielisyteen. Suomenkielisillä sitä oikeutta ei ole, koska suomenkielisten tulee huolehtia ruotsinkielen asemasta vähemmistökielenä. Se onnistuu pakkoruotsittamalla. Ahvenanmaalle pakkosuomea ei haluta, koska ruotsinkielisillä yksilöillä on oikeus yksikielisyteen.

Vaikka ruotsia ei Manner-Suomessa käytännössä tarvitse, on selonteon mukaan suomenkielisten velvollisuus osata sitä, jos joku ruotsinkielinen haluaa palvelua omalla kielellään. Ruotsista on tehty kieli, jota pitää taitaa päästäkseen tiettyihin virkoihin. Itse viranhaltijoilta sitä ei enää vaadita.

Kertoo paljon, että pakkoruotsia kannattava Suomen pääministeri Juha Sipilä ei itse osaa ruotsia. Sama päti edelliseen pääministeri Jyrki Kataiseen, kuten myös Sanna Mariniin. Eivät Sipilä, Katainen ja Marin sitä itsekään itseltään edellytä, mutta kannattavat pakkoruotsia joka tapauksessa, koska muuten suomenruotsalainen eliitti tekisi heidän elämänsä hankalaksi.

On siis totta, että Suomi ei ole kaksikielinen maa. Se on kaksikielinen vain muutamassa rannikkokunnassa. Siksi Kansalliskielistrategia perustaakin kaksikielisyyden myös ruotsin kansalliskielen asemaan. Pohja haetaan perustuslaista, kun käytännön perusteet uupuvat. Perustuslakia olisikin tältä osin muutettava. Ruotsilta pitäisi ottaa pois kansalliskielen asema ja tehdä siitä vähemmistökieli. Tämä on kuitenkin hyvin hankalaa. Siksi täytyykin tyytyä poistamaan virkamiesruotsi sekä pakollinen ruotsi kouluista.

Strategian sisällöstä

Kansalliskielistrategia perustelee ruotsinkielen opetusta kouluissamme seuraavasti:

”(...) Tämä on perusteltua, sillä suomi ja ruotsi ovat ne kielet, joita säännönmukaisesti voi käyttää viranomaisissa asioidessa ja joilla julkista palvelua järjestetään. Järjestelyn tarkoituksena on varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus tutustua maan niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin.” (Kansalliskielistrategia s. 30 – 31)

Miksi kielistrategia väittää, että ruotsinkielen opiskelun tarkoitus on mahdollistaa minulle tutustuminen maamme ruotsinkieliseen kulttuuriin? Pakkoruotsin tarkoitushan on, että ruotsinkieliset voivat saada palvelua omalla kielellään.

Kysymykseen siitä, viekö ruotsinopiskelu tilaa muilta kieliltä, selonteko vastaa seuraavasti:

”Eräs kysymys on tällöin, viekö kahden pienehkön kansalliskielen opetus aikaa toisten kielten opetukselta? On kuitenkin mahdotonta arvioida, mitä kieltä tai kieliä yksilö tulevaisuudessa mahdollisesti tarvitsee. Opetuksen valtakunnallisia tavoitteita ei tästä syystä voi rakentaa esimerkiksi vain myöhemmässä työelämässä mahdollisesti tarvittavien kielten varaan.” (Kansalliskielistrategia s. 34)

Itselleni tällainen arviointi ei ole lainkaan mahdotonta. On toki vaikea ennustaa mihin kukin elämässään päätyy. Mutta ei se ole syy olla opiskelematta vieraita kieliä. Päinvastoin. Laaja kielitaito luo yksilötasolla mahdollisuuksia niin työ- kuin yksityiselämässäkin.

Kansalliskielistrategia asettaa tässä suomen ja ruotsin rinnakkain "kahdeksi pienehköksi kieleksi". Tällä kertaa syitä pakkoruotsiin ei siis haeta ruotsin vähemmistökielen asemasta. Onhan selvää, että mitä puhutumpi kieli, sitä enemmän mahdollisuuksia sitä hyödyntää. Mutta Kansalliskielistrategia ei pohjaa yleiseen hyötyyn, vaan suomenruotsalaisten omaan hyötyyn.

Kaksikielisyyden kustannukset selonteko kuittaa ”yhteisillä arvoilla”, joiden kustannuksia ei voi, eikä kannata laskea. Ruotsi on siis myös osa yhteisiä arvojamme.

”On luonnollista, että yhteisten arvojen ylläpitäminen maksaa.” (Kansalliskielistrategia s. 37-38)

Kun päästään kaksikielisyyden tuomiin säästöihin, ollaan asian ytimessä:

”Toisaalta voi syntyä myös säästöjä. On esimerkiksi todettu, että potilas paranee nopeammin, jos hoitohenkilökunta käyttää hänen kieltään.” (Kansalliskielistrategia s. 37-38)

Tässä on Kansalliskielistrategian kova ydin. Se ei ole objektiivinen katsaus Suomen kielipolitiikkaan. Sitä se ei ole, koska sen ei ole tarkoituskaan olla. Sen tarkoitus on yksinomaan ruotsinkielen aseman puolusteleminen kaikin mahdollisin argumentein. Kun sellaisia ei löydy, keksitään väkisin jotain.

Kansalliskielistrategia ei tyydy pelkästään selittelemään pakkoruotsin ja ruotsinkielen asemaa epäselvyyksillä. Se tarjoaa lisäksi vaihtoehtoja ruotsinkielen aseman pönkittämiseen erilaisilla seurannaisvaikutuksilla. On mukavaa jos potilas paranee nopeammin. Se näet tuo säästöjä. Muuten potilaiden paranemisella ei ole väliä. Entä saamenkielisten paraneminen? Tai somalien, romanien, virolaisten ja venäläisten? Säästöjä voitaisiin saavuttaa entistä enemmän, jos he kaikki saisivat hoitoa omalla kielellään. Mutta siihen ei ole varaa. Säästöjen saavuttaminen on liian kallista muilla kielillä kuin ruotsiksi.

Kansalliskielistrategia ei tyydy arvioimaan. Sillä on myös toimeenpaneva ohjelma:

”Selvitetään lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä Ruotsin ajan, Suomen kaksikielisyyden, Ahvenanmaan erityisaseman ja pohjoismaisen yhteistyön osuutta lukion historian opetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus)”
(Kansalliskielistrategia s. 42-46)

Koska tiedetään kuinka negatiivisesti koululaiset suhtautuvat ruotsinkielen opetukseen, ryhdytään heitä aivopesemään historiantuntien kautta hyväksymään se osana heidän omaa kulttuuriaan. Näin pakkoruotsi tuodaan reaaliaineisiinkin. Ja jos "Ruotsin aika" perustelee pakkoruotsin, mitä tekee "Venäjän aika"?

Viranomaisille kaksikielisyyttä tupataan erilaisin ohjeistuksin:

- Aseta yksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet saataville siten, että ne ovat yhtä helposti saatavilla niin suomen kuin ruotsin kielellä (HE 92/2002 vp, s. 87).
- Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoja molemmille kielille (HE 92/2002 vp, s. 87).
- Ohjeista myös ulkoista henkilöstöä käyttämään niin suomea kuin ruotsia (esim. tervehdyksissä).

- Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä. Tämä on viestinnällisesti tehokasta, saa kaikki tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja lisää kielten rinnakkaista läsnäoloa julkisuudessa.
- Käytä suomea ja ruotsia samanaikaisesti epävirallisissa keskusteluissa. Tämä edistää henkilöstön kielitaidon ylläpitoa ja molempien kielten luontevaa käyttöä.
- Pidä sekä suomen- että ruotsinkielisiä päivälehtiä ja muuta luettavaa näkyvillä.

(Kansalliskielistrategia s. 55-58)

Yhteenveto

Aluksi pidin Kansalliskielistrategiaa huvittavana. Siihen enemmän perehdyttyäni muutin mieltäni. Kansalliskielistrategia on pelottava. Sinällään selonteon yksityiskohtien läpikäyminen ei edistä tavoitettani ruotsista suomalaisena vähemmistökielenä. Mutta se tuo selväksi, miten onttoa pakkoruotsin perustelu on.

On totta, että suomenruotsalaiset tekevät kaikkensa ruotsinkielen aseman säilyttämiseksi. Mutta niin tapahtuu, koska niin annetaan tapahtua. Pakkoruotsi syntyi 1960-luvulla osana Keskustan ja RKP:n poliittisia lehmänkauppoja. Se on silkkaa politiikkaa, josta voidaan aina päättää uudestaan. RKP:n ja suomenruotsalaisten kanssa pakkoruotsista ei kannata neuvotella. Heidän kantansa asiaan tiedetään, eikä se muuksi muutu. He toki haluavat mutkistaa keskustelua ja ohjata sen sivuraiteille, jotta itse asia unohtuisi. Heitä ei kiinnosta suomalaisten kielitaito. Se on heille yhdentekevää. Kunhan pakkoruotsi on ja pysyy. Oma etu on heille tärkein.

Kansalliskielistrategia on vain yksi juoni lisää heidän repustaan. Sitä lukiessa tulee tosin mieleen, kokeilevatko suomenruotsalaiset näillä päättömyyksillä rajojaan? Haluavatko he nähdä, meneekö mikä tahansa läpi? Virallisissa tiedonannoissa Kansalliskielistrategian annetaan ymmärtää olevan oikeutettu hanke. Nettikeskusteluissa siihen suhtaudutaan huvittuneen epäuskoisesti. Ei kukaan tervejärkinen ihminen siihen voi muulla tavoin suhtautuakaan.

Oma kansalliskielistrategiani

Pakkoruotsia perustellaan kansalliskielen asemalla. Periaatteessa ruotsilta voisi ottaa kansalliskielen asema pois. Käytännössä se on äärimmäisen haasteellinen projekti. Se ei ole vain yhden kansanäänestyksen päässä.

Laaja enemmistö suomalaisista vastustaa koulu- ja virkamiesruotsia. Ruotsinkieli on jääne entisiltä ajoilta, vieraan vallan ajoilta. Miksi parlamentaarinen enemmistö ei aja ruotsia vähemmistökieleksi? Pakkoruotsin suhteen edustuksellinen demokratia ei ole toiminut.

Ruotsinkielen asemasta voisi pitää neuvoa-antavan kansanäänestyksen. Tämän jälkeen eduskunta muuttaa perustuslakia kielilain osalta siten, että

ruotsilta otetaan kansalliskielen asema pois, ja siitä tehdään vähemmistökieli. Lakiesitys jätetään eduskuntavaalien yli hautumaan. Vaaleissa ehdokkaina olevilta on saatava selvä kanta siihen, miten he aikovat äänestää kieli asiassa? Seuraava vaaleilla valittu eduskunta vie lakiesityksen läpi tarvittavalla 2/3 enemmistöllä.

En usko, että tämä on mahdollista. Siksi paras strategia onkin tyytyä poistamaan pakkoruotsi ja virkamiesruotsi. Perustuslaki ei sano mitään pakkoruotsista. Siinä ei sanota, että suomenkielisten tulee lukea ruotsia, vaan että ruotsinkielisten tulee saada viranomaispalvelut omalla kielellään. Parhaiten tämä onnistuu siten, että ruotsinkieliset tuottavat itse nämä palvelut. Olen luonut tekoälyn avulla selkeän toimintaohjeen pakkoruotsin ja virkamiesruotsin kumoamiseksi. Se löytyy kotisivuiltani. Perustuslaki on ihmisiä varten. Sitä ei saa käyttää kielipolitiikan välineenä tavalla, johon suomenruotsalaiset syöllistyvät Suomessa.

Muuten olen sitä mieltä, että kieliä pitäisi opettaa kouluissa enemmän. Etenkin eri kielten alkeita. Numerot, viikonpäivät, tervehdykset, elintarvikkeet ja sen sellaiset joita ihminen tarvitsee. Noin 400 sanalla pärjää per kieli. Siinä on pohja, jonka päälle voi rakentaa myöhemmin. Ruotsin sijaan pitäisi voida valita monta kieltä joita opiskella. Vähän ranskaa, saksaa, kiinaa, venäjää ja espanjaa tai mitä vaan. Englanninkieli on tärkein, mutta sen rinnalla on hyvä osata alkeita monesta kielestä. Näin pärjää maailmalla ja internetissä. Kun osaa tärkeimmät sanat, auttaa se jo paljon. Sivistävä vaikutus on huomattava. Monessa kielessähän sanat ovat hyvin samanlaisia. Suomessa sitä ei välttämättä huomaa, koska suomen kieli on niin erikoinen.

Lisätietoa

Kansalliskielistrategia löytyy pdf-tiedostona Valtioneuvoston Internet-sivuilta (julkaisut.valtioneuvosto.fi). Seuraavassa joitakin otteita tästä julkaisusta:

KANSALLISKIELISTRATEGIA

1 JOHDANTO

1.1 Visio

Kaksikielisenä maana Suomi kantaa vastuunsa siitä, että molemmat kielet pysyvät elinvoimaisina ja niitä käytetään maassamme tulevaisuudessakin. Molempia kansalliskieliä käyttävät yksilöt puolestaan vahvistavat maan kaksikielisyyttä ja toimivat siten myös sillanrakentajina kieliryhmien välillä.

Kansalliskielistrategian päämääränä on Suomi, jossa jokaisella on mahdollisuus tutustua maan niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin ja perinteisiin sekä yhteiseen historiaamme ja hyödyntää niitä. Tämän mahdollistamiseksi Suomi turvaa jokaiselle Suomessa asuvalle oikeuden ja mahdollisuuden oppia äidinkieltään, joko suomea tai ruotsia. Suomi turvaa jokaiselle Suomessa asuvalle oikeuden ja mahdollisuuden oppia maan toista kansalliskieltä, suomea tai ruotsia.

(Kansalliskielistrategia s. 7)

1.4 Vastuu suomen ja ruotsin kielestä

Suomella on vastuu siitä, että suomen ja ruotsin kieli voivat hyvin, elävät ja kehittyvät myös tulevaisuudessa. Molemmat kansalliskielet ovat esimerkiksi eurooppalaisissa yhteyksissä pieniä kieliä, ja kaikki pienet kielet tarvitsevat erityistä huomiota suurempien kielten käytön yleistyessä. Vastuu koskee kahta kansalliskieltämme eri tavoin. Suomen kieltä ei käytetä virallisena kielenä missään muussa maassa. Millään muulla valtiolla ei näin ollen ole vastuuta kehittää ja ylläpitää suomen kieltä samassa laajuudessa kuin Suomella, ja vastuu on siksi yksinomaan Suomen.

Ruotsin kieltä puhutaan virallisena kielenä myös Ruotsissa, mutta Suomessa kieli on tosiasiallisessa vähemmistöasemassa. Vähemmän käytetyistä kielistä huolehtiminen edellyttää aina enemmän huomiota kuin enemmistön kielestä huolehtiminen. Suomen virallinen kaksikielisyys nojautuu parlamentaarisen enemmistön tahtoon.

Näin ollen enemmistöllä on vastuu myös vähemmän käytetystä kielestä. Vastuuta Suomen kaksikielisyyden tai vähemmän käytetyn kansalliskielen, ruotsin, ylläpitämisestä ei voi jättää vain yhdelle kieliryhmälle, käytännössä Suomen ruotsinkielisille. Vastuu kielistämme kuuluu ennen kaikkea Suomen valtiolle ja jakautuu sen eri toimijoille. Suomen kaksikielisyys edellyttää valtiolta tietynlaisia ratkaisuja ja instituutioita, esimerkiksi viranomaisia ja tuomioistuimia, joiden avulla niin suomen- kuin ruotsinkielisten kielelliset oikeudet voivat toteutua riippumatta siitä, osaavatko he toista kansalliskieltä.

Myös yksilöillä on vastuu omasta kielestään ja sen ylläpidosta käytännössä. Suomen ja ruotsin kielen käyttö kaikilla elämänaloilla auttaa ylläpitämään

monipuolista ja vivahteikasta sanavarastoa ja ilmaisutapaa. Jos kieliä ei käytetä ja huolleta, niiden käyttöala supistuu. Tämä on huomioitava muiden kielten, erityisesti englannin kielen, käytön yleistyessä myös kotimaisissa yhteyksissä.

Yksilöiden mahdollisuudet käyttää omaa kieltään tai toista kansalliskieltä riippuvat osittain omasta aktiivisesta otteesta ja osittain yhteiskunnallisista ratkaisuksista. Esimerkiksi toisen kansalliskielen opiskeluajankohdan alku määräytyy ennen kaikkea kunnan päätöksen mukaan, ei yksittäisten lasten tai vanhempien toiveiden mukaan. Tämä merkitsee, että jollei varhaista kielenopiskelumahdollisuutta ole tarjolla, ei sitä myöskään voi valita. Yhteiskunnallisten ratkaisujen tulisi aina tukea molempien kansalliskielten oppimis- ja käyttömahdollisuuksia.

Siitä huolimatta, että Suomi on kahdelle kansalliskielelle perustuva kaksikielinen maa, on jokaisella oikeus elää omassa maassaan omalla kielellään, joko suomen tai ruotsin kielellä. Yksilöt eivät aina ole kaksikielisiä. Etenkin Ahvenanmaalla asuvilla nuorilla on lapsuudesta alkaen laaja kosketuspinta Ruotsiin esimerkiksi ruotsalaisen ja siten ruotsinkielisen nuorisokulttuurin, television, ruotsalaisen lehdistön ja sosiaalisen median kautta. Suomen on tarjottava toiminta- ja opiskelumahdollisuuksia ruotsin kielellä ollakseen luonteva tulevaisuuden maa myös näille nuorille. Muuttoliike on luonnollinen ilmiö, mutta jos se syntyy vähäisempien omakielisten mahdollisuuksien seurauksena omassa maassa, on se Suomelle niin väestöllinen kuin taloudellinenkin menetys

(Kansalliskielistrategia s. 10 -12)

Kansalaiset hyötyvät monin tavoin Suomen kaksikielisyydestä ja siitä, että molempia kieliä käytetään yhteiskunnassa.

Suomen kaksikielisyydestä on yksilöille oikeudellisia hyötyjä, jos heidän oikeutensa käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, ja tulla kohdatuksi tällä kielellä, toteutuu niissä tilanteissa, joissa heillä lain mukaan on oikeus siihen.

Yksilölle merkittäviä tilanteita ovat muun muassa itselle vieraiden viranomaisasioiden hoitaminen, jotka edellyttävät asian täsmällistä ymmärtämistä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi veroasiat tai oikeudenkäynti. Akuutteja tilanteita, jossa oman kielen käyttämisen merkitys korostuu, ovat muun muassa soitto hätänumeroon, keskustelut terveydenhoitohenkilökunnan kanssa ja yhteydet poliisiin.

Oikeudelliset hyödyt ovat myös yhteiskunnan hyötyjä esimerkiksi silloin, kun oikeuksien toteutuminen lisää tunnetta oikeusvarmuudesta, turvallisuudesta ja yhteiskunnan toimivuudesta. Niin suomen- kuin ruotsinkielisille oman kielen julkinen käyttö, näkyvyys ja kuuluvuus ovat viestejä siitä, että kieli ja sen käyttäjät ovat hyväksytyt osana yhteiskuntaa. Nämä viestit saavat ihmiset kokemaan itsensä tervetulleiksi ja hyväksytyiksi omassa maassaan omalla kielellään. Ne lisäävät luottamusta julkiseen toimintaan ja kanssaihmiin, samoin kuin turvallisuuden- ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Molempia kansalliskieliä voidaan käyttää laajasti eri yhteyksissä ja niistä on monia käytännön hyötyjä arjessa. Esimerkiksi monet Kansalliskielistrategiahankkeen kyselyyn vastanneista korkeakouluopiskelijoista ilmoittivat käyttävänsä toista kansalliskieltään hyvin laaja-alaisesti niin opinnoissaan kuin vapaaajallaan, muun muassa Internetissä. Molempien kansalliskielten taito tai jo kyky ottaa vastaan tietoa toisella kielellä tarjoaa enemmän opiskelu- ja vapaa-ajanmahdollisuuksia.

Kielitaidosta on hyötyä esimerkiksi siten, että se antaa enemmän opiskelumahdollisuuksia niin Suomessa kuin muissa maissa. Laaja kielitaito ja kansalliskielten osaaminen lisää myös työmahdollisuuksia Suomessa ja mahdollisesti muissakin maissa, joissa suomen tai ruotsin kielellä on merkittävä asema, esimerkiksi kaupankäynnin tai turismin yhteydessä.

Useat pohjoismaiset yhteistyöelimet ja järjestöt tarjoavat työmahdollisuuksia, joissa käytännössä tarvitaan ruotsin kieltä. Monet nuoret kokevat hyötyvänsä ruotsin- ja suomen kielen osaamisestaan ja uskovat niiden, jotka hallitsevat molemmat kansalliskielet, hyötyvän siitä tulevaisuudessa ja työurallaan.

(Kansalliskielistrategia s. 14 - 15)

Suomenkielisiä koskeva väärinkäsitys eräiden ruotsinkielisten keskuudessa on, että suomenkieliset eivät osaa ruotsin kieltä tai lainkaan halua käyttää sitä. Useimmat suomenkieliset kuitenkin suhtautuvat myönteisesti tai ainakin neutraalisti ruotsin kieleen ja sitä puhuviin. Yksi esimerkki tästä ovat kaksikieliset perheet, toisin sanoen perheet, joissa käytetään suomea ja ruotsia, ja joiden määrä kasvaa jatkuvasti. Ruotsinkielisten kokemat kielteiset asenteet omaa kieltään kohtaan kumpuavat myös siitä, että suomenkieliset eivät aina mahdollisuuden tarjoutuessa käytä ruotsia. Tällöin syynä ei välttämättä ole kielteinen asenne ruotsin kieltä tai sitä puhuvia kohtaan, vaan esimerkiksi henkilön arvio oman ruotsin kielen taitonsa riittämättömyydestä. Myönteinen asenne omaa vajavaistakin kielitaitoa kohtaan samoin kuin ruotsin kielen käyttömahdollisuuksien etsiminen voisivat ainakin eräissä tapauksissa madaltaa kynnystä käyttää ruotsia ja siten myös vähentää ruotsinkielisten tunnetta siitä, ettei heidän kielensä ole arvostettu ja hyväksytty

(Kansalliskielistrategia s. 29)

Suomessa suomi ja ruotsi kuuluvat koulujen opetusohjelmaan. Kaikki oppilaat oppivat näin ollen suomea tai ruotsia äidinkielenä ja toisena kotimaisena kielenä perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa. Myös korkeakoulututkintoon sisältyy sekä äidinkielen että toisen kotimaisen kielen opintoja ja niitä koskeva koe. Tämä on perusteltua, sillä suomi ja ruotsi ovat ne kielet, joita säännönmukaisesti voi käyttää viranomaisissa asioissa ja joilla julkista palvelua järjestetään. Järjestelyn tarkoituksena on varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus tutustua maan niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin.

Suomi on maan enemmistön käyttämä kieli ja sellaisena keskeinen osa suomalaista yhteiskuntaa. Ruotsinkielisille on etu osata maan valtakieltä,

jota käytetään lähes kaikissa osissa maata.

Ruotsin kielen oppiminen puolestaan liittyy suomenkielisetkin suomalaiset yhteisen kielen myötä tiiviimmin Suomelle monin tavoin läheiseen pohjoismaiseen yhteisöön. Ruotsin kieltä osaavalla suomalaisella on myös laajat mahdollisuudet toimia kaksikielisillä tai täysin ruotsinkielisillä alueilla niin suomen- kuin ruotsinkielisten suomalaisten kanssa.

Kielinä suomi ja ruotsi kuuluvat eri kieliryhmiin. Suomen kieli on kuitenkin esimerkiksi hallinto- ja tuomioistuinkielenä kehittynyt ruotsin kielestä. Kielillä on tästä syystä yhteiskunnan samankaltaisiin rakenteisiin ja ilmiöihin liittyvä eräänlainen semanttinen sukulaisuus, joka tarkoittaa sitä, että ne monin tavoin muistuttavat toisiaan. Tästä seuraa se, että suomenkielinen osaa tietämättäänkin jo paljon ruotsinkielisiä sanoja ja sanontatapoja. Hän pystyy siten helpommin omaksumaan tai ainakin lukemaan ruotsia ja toisia pohjoismaisia kieliä kuin mitä eri kieliryhmiin kuuluvien kielten kohdalla yleensä voisi olettaa. Näin ollen kansalliskielet ainakin osittain tukevat toisiaan.

(Kansalliskielistrategia s. 30 – 31)

Muut kielet

Kansalliskielten opetuksesta keskusteltaessa nousee usein esiin toisten kielten osaamisen tarve. Eräs kysymys on tällöin, viekö kahden pienehkön kansalliskielen opetus aikaa toisten kielten opetukselta. On kuitenkin mahdotonta arvioida, mitä kieltä tai kieliä yksilö tulevaisuudessa mahdollisesti tarvitsee. Opetuksen valtakunnallisia tavoitteita ei tästä syystä voi rakentaa esimerkiksi vain myöhemmässä työelämässä mahdollisesti tarvittavien kielten varaan. Muiden kielten osaamistarve on kiistaton tosiasia. Muiden kielten taitoa tarvitaan muun muassa kaupan alalla ja matkailun alalla, ulkomaisissa opinnoissa, tutkimuksessa ja myös julkishallinnossa ja tuomioistuinlaitoksessa. Oman äidinkielen ja kansalliskielten oppiminen luo edellytyksiä muiden kielten oppimiselle eikä kielten välillä näin ollen ole ristiriitaisia tavoitteita.

Kieliä ei siksi tule asettaa vastakkain. Kansalliskielistrategian tavoitteena on luoda yhteiskunta, joka ei sulje keneltäkään pois oikeutta ja mahdollisuutta oppia maan molempia kansalliskieliä, ja mahdollistaa siten kaikille täysipainoinen tutustuminen niin suomen- kuin ruotsinkieliseen kulttuuriin. Näin taataan jokaiselle toimimismahdollisuudet koko maassa.

(Kansalliskielistrategia s. 34)

3.3 Suomen kaksikielisyyden kustannukset ja säästöt

Perusoikeuksien kustannuksia ei yleensä pyritä erittelemään yksityiskohtaisesti. Yhteisien arvojen ylläpitäminen tarkoittaa sitä, että ruotsia ei enää opiskella Suomessa.

Perusoikeuksia ei kuitenkaan saa arvottaa keskenään, vaan kaikki ovat samanarvoisia ja kaikkien toteutumisesta on huolehdittava. , jos

hoitohenkilökunta käyttää hänen kieltään.

Suomen kaksikielisyyden kustannuksista keskusteltaessa ei aina muisteta, että kaksikielisyydestä seuraa myös taloudellisia hyötyjä, joita niin ikään on vaikea laskea. Tosin kaikki oppiminen, myös suomen tai ruotsin kielen oppiminen, maksaa, mutta yksilötasolla kahden kansalliskielen osaamisesta seuraa esimerkiksi laajemmat mahdollisuudet valita opiskelu- tai työpaikka Suomessa tai muissa Pohjoismaissa, mahdollisuus lukea kirjallisuutta alkuperäiskielellä ja keskustella niin suomen- kuin ruotsinkielistenkin henkilöiden kanssa. Nämä hyödyt ovat myös yhteiskunnan hyötyjä esimerkiksi silloin, kun yksilöiden kielitaito johtaa parempiin yhteistyömahdollisuuksiin, työtilaisuuksiin ja taloudellisiin voittoihin. Säästöjä seuraa myös, jos tulkkausta ei tarvita kahdella kielellä käytävissä keskusteluissa, joissa osapuolet ymmärtävät toisiaan.

(Kansalliskielistrategia s. 37 – 38)

4.2.1 Kansalliskielten näkyvyyden lisääminen ja kielilainsäädännön systemaattinen soveltaminen hallinnon prosesseissa

Lisätään molempien kansalliskielten näkyvyyttä julkisessa toiminnassa soveltaen muun muassa kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyviä käytännön työvälineitä. (Kaikki valtion viranomaiset)

Otetaan käyttöön kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvät käytännön työvälineet molempien kansalliskielten asianmukaiseksi huomioonottamiseksi hallinnon toiminnassa kaikissa valtion viranomaisissa. (Kaikki valtion viranomaiset)

Tiedotetaan kansalliskielistrategiasta ja sen liitteeseen sisältyvistä käytännön työvälineistä. (Oikeusministeriö)

Nimitetään johdon tueksi kansalliskieliyhteyshenkilö tai yhteyshenkilöitä kansalliskielistrategian liitteeseen sisältyvän tehtäväkuvauksen pohjalta. (Kaikki ministeriöt)

Luodaan ministeriöiden kansalliskieliyhdyshenkilöverkosto ja opastetaan sitä tehtävänsä. (Oikeusministeriö)

Virkamiesten ruotsin ja tarvittaessa suomen kielen taitoa kohennetaan korostamalla kansalliskielten tosiasiallisen taidon merkitystä työhönotossa ja huolehtimalla kielitaidon ylläpidosta kohdentamalla resursseja kielikoulutukseen sillä kielitaito on osa työtehtäviin liittyvää ammattitaitoa. (Kaikki valtion viranomaiset)

Kehitetään keinoja virkamiesten tosiasiallisen kielitaidon varmistamiseksi työhönotossa. (Valtiovarainministeriö)

4.2.2 Suomen ja ruotsin kielen taidon vahvistaminen sekä kielten ja kulttuurin arvostaminen

Parannetaan edellytyksiä riittävän ja korkeatasoinen kielikylpyopetuksen turvaamiseksi. Tämän päämäärän mahdollistamiseksi.

Koulutetaan niin perus- kuin jatkokoulutuksena riittävästi kielikylpyopettajia maan tarpeita varten niiden määrärahojen puitteissa, jotka valtion talousarviossa on varattu opetushenkilöstön henkilöstökoulutukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)

Selvitetään mahdollisuudet tarjota äidinkielenomaista ruotsin opetusta soveltuvien osien samaa tapaa noudattaen kuin äidinkielenomaisessa suomen kielen opetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)

Selvitetään lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistamisen yhteydessä Ruotsin ajan, Suomen kaksikielisyyden, Ahvenanmaan erityisaseman ja pohjoismaisen yhteistyön osuutta lukion historian opetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus)

Luodaan kansallinen termipankki kaikkien käyttöön suomen- ja ruotsinkielisen sanaston vaalimiseksi, kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä kansalliskielten käytön edistämiseksi. (Valtioneuvoston kanslia)

4.2.3 Valtioneuvoston suositukset

Valtioneuvosto suosittelee, että korkeakoulut järjestävät, erityisesti kaksikielisillä paikkakunnilla, koulutustarjontaa ristiin ja yhdessä suomen- ja ruotsinkielisissä korkeakouluissa suomen- ja ruotsinkielisille opiskelijoille, niin että vapaaehtoinen ruotsin käyttö korkeakouluopintojen aikana lisääntyy.

(Kansalliskielistrategia s. 42 – 46)

1.2 Käytännön neuvoja, miten osoitat käyttäväsi kansalliskieliä ja edistät niiden käyttöä

Tee julkaisut ja muut painotuotteet samanaikaisesti suomen- ja ruotsin kielellä tai kaksikielisiksi (esim. suomen- ja ruotsinkielinen teksti vierekkäin tai saman julkaisun eri puolilla).

Käytä valmiita kaksikielisiä malleja riippumatta siitä, kummalla kielellä kirjoitat (esim. kirje- ja lomakepohjia).

Kaksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet (esim. lomakkeet) ovat kustannustehokkaita, ja niiden avulla osoitat käyttäväsi niin suomea kuin ruotsia ja edistät niiden käyttöä.

Aseta yksikieliset julkaisut ja muut painotuotteet saataville siten, että ne

ovat yhtä helposti saatavilla niin suomen kuin ruotsin kielellä (HE 92/2002 vp, s. 87).

Kehitä uutta terminologiaa samanaikaisesti suomen ja ruotsin kielellä. Näin luot käyttöedellytyksiä molemmille kielille.

Käytä kaksikielisen viranomaisen nimeä kaikissa yhteyksissä suomen ja ruotsin kielellä.

Käytä mieluiten yhtä suurta kirjainkokoja molemmille kielille (HE 92/2002 vp, s. 87).

Anna kaksikieliselle viranomaiselle sekä suomen- että ruotsinkielinen nimi. Älä yhdistä eri kieliä tai niiden kirjainyhdistelmiä samaan nimeen (EOA, dnro:t 2745/4/10, 3581/4/10, 3706/4/10).

Käytä viranomaisen nimessä kansalliskieliä. Vain englanninkielinen nimi ei riitä (EOA, dnro 4032/4/08).

Sähköpostikirjeenvaihto

Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostien automaattisissa poissaoloilmoituksissa (EOA, dnro:t 2575/4/06, 63/4/07, 2809/2/08).

Käytä ainakin suomea ja ruotsia sähköpostin yhteystiedoissasi (EOA, dnro 3010/4/11).

Luo etukäteen oman alasi asiasanastoa sisältäviä termilistoja ja fraasilistoja, esim. tervehdyksistä. Tämä helpottaa esimerkiksi puhelinpalvelua ja muuta työtä vähemmän käytetyllä kielellä.

Ohjeista myös ulkoista henkilöstöä käyttämään niin suomea kuin ruotsia (esim. tervehdyksissä).

Käytä suomea ja ruotsia automaattisissa puhelinvastauksissa (EOA, dnro:t 1891/4/10, 633/4/07).

Ota yhteyttä yksityishenkilöön hänen kielellään, hänen aikaisimmin käyttämällään tai sekä suomeksi ja ruotsiksi. Tämä koskee kaksikielisiä viranomaisia (kielilain 19 §:n 3 mom., 23 §:n 3 mom.).

Julkiset esiintymiset ja kokoukset

Käytä sekä suomea että ruotsia julkisissa esiintymisissä, esimerkiksi puheissa ja tervehdyksissä. Tämä on viestinnällisesti tehokasta, saa kaikki tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja lisää kielten rinnakkaista läsnäoloa ulkisuudessa.

Huolehdi siitä, että monijäsenen elimen jäsenet tuntevat oikeutensa käyttää suomea ja ruotsia kokouksissa (kielilain 28 §: ”Valtioneuvoston sekä

valtion komitean, toimikunnan, työryhmän ja vastaavan toimielimen jäsenellä samoin kuin kaksikielisen kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa sekä pöytäkirjaan tai mietintöön liitettävässä kirjallisessa lausunnossa”).

Käytä suullisissa esityksissä yhtä kieltä ja esitystä tukevassa kalvoesityksessä toista kieltä. Tämä kehittää myös osallistujien ammattisanastoa molemmilla kielillä.

Käytä suomea ja ruotsia samanaikaisesti epävirallisissa keskusteluissa. Tämä edistää henkilöstön kielitaidon ylläpitoa ja molempien kielten luontevaa käyttöä.

Pidä sekä suomen- että ruotsinkielisiä päivälehtiä ja muuta luettavaa näkyvillä.

(Kansalliskielistrategia s. 55 – 58)